

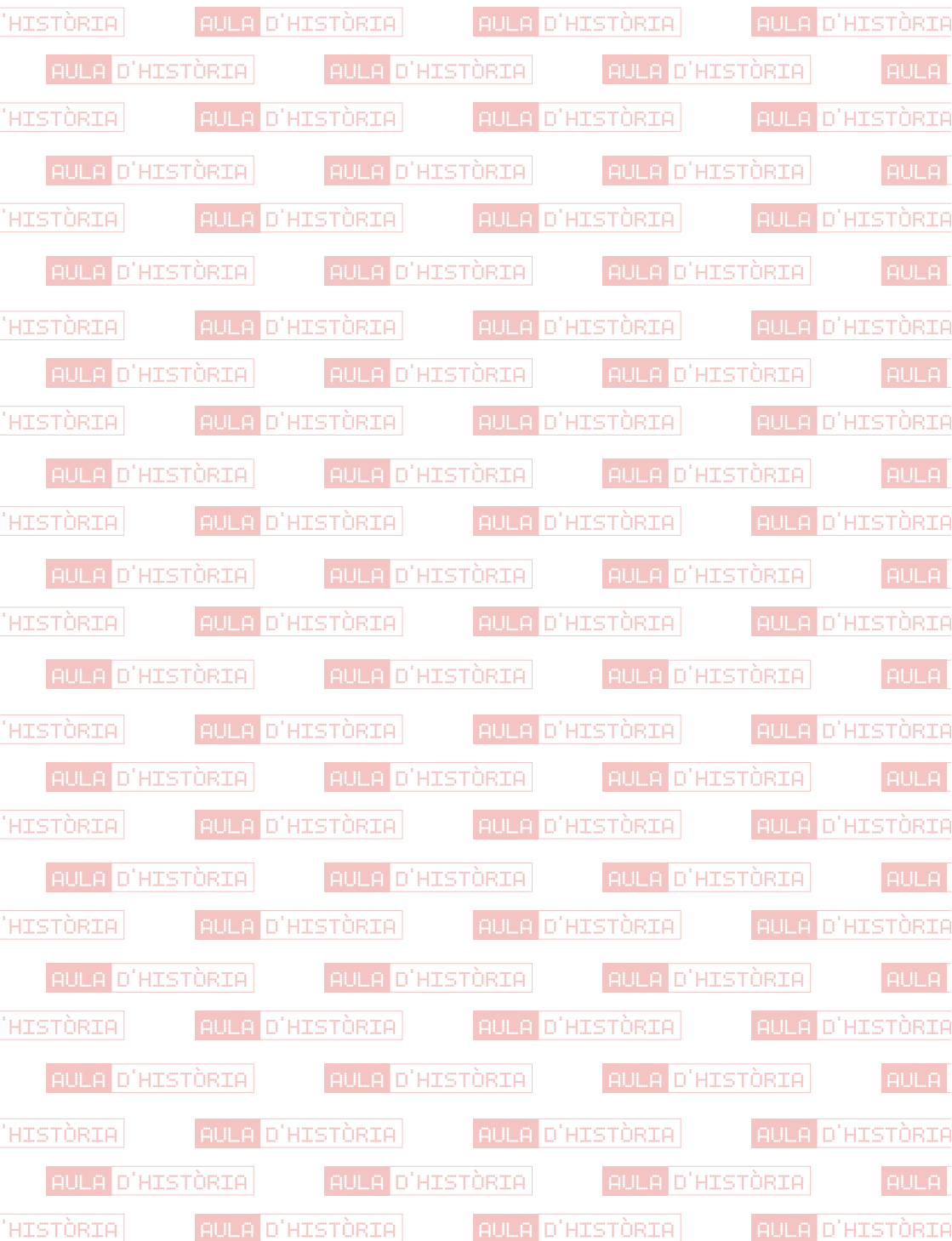
ÀRBITRES I JUTGES OLÍMPICS CATALANS

JOAN MANEL SURROCA

Fundació Barcelona Olímpica

AULA D'HISTÒRIA

AULA D'HISTÒRIA

Aquesta col·lecció, realitzada des del Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport Joan Antoni Samaranch, pretén donar a conèixer l'esport barceloní i català del segle XX i la seva rica història d'esdeveniments i episodis significatius que serviren d'experiència per als Jocs Olímpics de 1992.

Editat per: Fundació Barcelona Olímpica
© ÀRBITRES I JUTGES OLÍMPICS CATALANS
Surroca, Joan Manel
3a edició – Barcelona, Espanya: 2016

Fotografies pàgines interiors tots els drets reservats:

© Alberto Aragón Pérez	Pàg. 39
- Arxiu Nacional de Catalunya	
© - Fons: Bert i Claret	Pàg. 39
© - Fons: Fundació Bàsquet Català / Desconegut	Pàg. 40
© - Fons personal: Salvador Salvatella i Vilà / Desconegut	Pàg. 40
- Comité International Olympique (CIO)	
© 1972 / Kishimoto / IOC	Pàg. 41
- Fundació Barcelona Olímpica	
© FBO / Desconegut	Pàg. 42
© FBO / Desconegut	Pàg. 42
© FBO / Desconegut	Pàg. 43
© FBO / Desconegut	Pàg. 43
© FBO / Desconegut	Pàg. 44
© Toni Nogues	Pàg. 44
© - Fons personal: Núria Vilarrubla Cortina / Desconegut	Pàg. 45
© - Fons personal: Josep M. Miró i Castells / Desconegut	Pàg. 45
© - Fons personal: Hortensia Graupera Monar / Desconegut	Pàg. 46
© - Fons personal: Vicens Breto / Desconegut	Pàg. 46
© - Fons personal: J. Manuel Cortés Garijo / Desconegut	Pàg. 47
© - Fons personal: Manel Lligé Puig / Desconegut	Pàg. 47
© - Fons personal: Montserrat Ubia Carnier / Desconegut	Pàg. 48

© Portada: Arxiu Fundació Barcelona Olímpica / Desconegut

© Altres textos pàgines interiors: Els autors esmentats.

INSTRUCCIONS ESPECIALS I ALTRES NOTES

© Tipografies:

S'han utilitzat 5 tipografies

- Nom: BPdots-Atreuit. - Nom: OratorStd. - Nom: OratorStd-Slanted.

- Nom: PTSans-Regular. - Nom: PTSans-Italic.

© Disseny gràfic: Fundació Barcelona Olímpica / M Salomé C.

© Correcció lingüística: ECHOES Translations

Dipòsit Legal: B-24477-2016

- Versió Digital -

ÀRBITRES
I JUTGES
OLÍMPICS
CATALANS

Autor
JOAN MANEL SURROCA

Fundació Barcelona Olímpica

ÍNDEX

I. ELS ORÍGENS	10
1.1. MÉS VOLUNTAT QUE ENCERT	10
1.2. ANVERS 1920: MASSA DEFICIÈNCIES	11
1.3. PARÍS 1924: ELS NOSTRES PRIMERS	
ÀRBITRES I JUTGES OLÍMPICS	12
1.4. AMSTERDAM 1928 COMORENA, MASIP	
I CASANOVAS	14
1.5. LA DÈCADA DELS TRENTA EN BLANC	15
II. UN BALANÇ ALTAMENT POSITIU	16
2.1. ATLETISME	16
2.2. BÀSQUET	17
2.3. BEISBOL	18
2.4. BOXA	19
2.5. CICLISME	20
2.6. ESPORTS D'HIVERN	20
2.7. GIMNÀSTICA	21
2.8. HANDBOL	22
2.9. HOQUEI	23
2.10. JUDO	24
2.11. LLUITA	25
2.12. NATACIÓ	25
2.13. PIRAGÜISME	27
2.14. REM	28

_____ 2.15.TENNIS _____	28
_____ 2.16.TENNIS TAULA _____	29
_____ 2.17.TIR OLÍMPIC _____	30
_____ 2.18.TIR AMB ARC _____	31
_____ 2.19.VELA _____	31
_____ 2.20.VOLEIBOL _____	32
_____ 2.21.WATERPOLO _____	32
 <u>III.</u> APÈNDIX _____	 34
 <u>IV.</u> GALERIA D'IMATGES _____	 39

“Els aspectes religiosos i atlètics dels Jocs Olímpics de l'Antiguitat eren supervisats per uns jutges oficials coneguts com a hellanodikai. Un conjunt d'homes de la ciutat d'Ellis, propera al santuari d'Olimpia. Les seves funcions eren la supervisió dels entrenaments durant el mes previ als Jocs, l'estricta dieta establerta i qualificaven els atletes com a adults o adolescents, ja que existien dues categories segons l'edat” (Pausanias 6, 23, 2). “A prop de les estàtues que es van fer gràcies als atletes que han estat multats pels hellanodikai dels Jocs” (Pausanias 5, 23, 3). “En entrar a l'àgora, al llarg del pòrtic, a l'esquerra està la casa anomenada hellanodiceon. Allà habiten durant deu mesos consecutius, temps durant el qual se'ls instrueix en les lleis relatives als Jocs Olímpics” (Pausanias 6, 20, 8).

Les cites corresponen al llibre VI de l'historiador i geògraf grec Pausanias, que va viure durant el segle II (110/180 dC). Els “*Hellánódikas*” eren els jutges dels Jocs Olímpics de l'antiguitat. Eren elegits deu mesos abans del seu inici per un període d'una Olimpíada, tot i que podien ser reelegits. Seleccionaven els participants, controlaven els seus entrenaments, inspeccionaven les instal·lacions, dirigien les proves, guardonaven els vencedors i sancionaven tots aquells que no complien les normes.

Aquest estudi es pot considerar com una primera aproximació i no té cap altre objectiu que fer un recull per rendir un merescut homenatge i reconeixement a un col·lectiu moltes vegades oblidat i sense el qual no seria possible la competició tal i com l'entenem. El món de l'arbitratge està ple de singularitats en cadascun dels esports. En tot cas, m'agradaria demanar disculpes anticipades, si hi ha algun error o omissió, però cal dir que la recerca no ha estat fàcil, especialment quant a les primeres fites olímpiques. S'ha elaborat en base a les dades que hem pogut obtenir i, en gran part també, gràcies a la inestimable col·laboració de moltes persones, que amb el seu testimoni han posat el seu valuós gra de sorra. És per aquest motiu que m'agradaria ressaltar el gran valor testimonial que té aquest treball. També convé fer un punt i apart pel que fa a la Barcelona 1992. Bona part dels 1.130 jutges i àrbitres nacionals i auxiliars que hi van intervenir pertanyien als diferents col·legis de jutges i àrbitres de les federacions catalanes. Malgrat que per una evident manca d'espai no els esmenten, vull que quedi constància del més sincer reconeixement a la seva aportació, tant imprescindible com valuosa.

I. ELS ORÍGENS

En el decurs de la dècada dels anys vint i trenta va desenvolupar-se el procés de creació d'una bona part de les federacions catalanes. Per tal de garantir la difusió i aplicació dels reglaments van anar constituint llurs respectius col·legis de jutges i àrbitres. No obstant, cal destacar que en els seus inicis van ser els mateixos forjadors del nostre esport qui van posar les primeres pedres a l'hora de difondre i ensenyar els reglaments. Com si d'homes orquestra es tractés amb el seu entusiasme i empena a més a més de ser singulars polifacètics esportistes també eren capaços de dinamitzar, organitzar, participar, difondre i, en alguns casos, si calia aplicar els reglaments i fer de jutges o d'àrbitres.

Abans d'entrar en matèria, crec que és convenient definir la diferència que hi ha a nivell conceptual entre el terme *arbitrar* i *jutjar*, que s'explica pel significat de la mateixa paraula: els jutges intervenen en aquelles competicions en les quals els esportistes que competeixen ho fan individualment per assolir l'excel·lència o bé per certificar la validesa d'un temps, una puntuació o una marca; els àrbitres apliquen el reglament en aquells esports en els quals els esportistes competeixen entre sí i tenen contacte directe. Un segon aspecte que cal tenir en compte és el progressiu augment del nombre d'àrbitres, de jutges i d'oficials en funció del creixement dels Jocs Olímpics (tant pel que fa al seu programa esportiu, com en el nombre de participants). Fet que, sense cap mena de dubte, ha anat exigint cada vegada més una complexa estructura per gestionar el bon desenvolupament de les competicions. A tot això, cal afegir-hi les conseqüències de la lògica incidència que el progrés tecnològic ha tingut en l'evolució de les funcions i responsabilitats de jutges, àrbitres i oficials. Com a dada de referència a Barcelona'92 van ser-ne un total de 2375.

1.1. MÉS VOLUNTAT QUE ENCERT

En les primeres edicions dels Jocs Olímpics el país organitzador es responsabilitzava de facilitar els oficials, jutges i àrbitres encarregats del correcte desenvolupament de les competicions i d'aplicar els incipients reglaments dels diferents esports, ja que la majoria de Federacions Internacionals encara estaven en procés de constitució o fins i tot algunes encara ni existien. En aquell temps, les limitacions i les mancances eren evidents i va haver-hi més voluntat que no pas encert. En aquest context de certa provisionalitat no van trigar gaire en aparèixer nombroses protestes que qüestionaven l'actuació dels esmentats jurats, tot donant lloc a una inevitable polèmica. No és d'estranyar doncs que, en el decurs de la 16a Sessió (VI Congrés Olímpic) del CIO celebrada l'any 1914 a París amb motiu del vintè aniversari de la seva fundació, el CIO es plantegés per primera vegada tractar a fons aquest tema. Aquest congrés va ser el primer en el qual

els aspectes pedagògics i filosòfics del Moviment Olímpic van quedar en un segon terme, i centrar els seus treballs en aspectes tècnics i organitzatius per tal d'atendre les creixents reivindicacions de les diferents Federacions Internacionals. Com a resultat dels debats es van prendre una sèrie de resolucions per les quals l'organització i el control de les proves olímpiques tinguessin un caire internacional amb l'activa participació de les Federacions Internacionals dels diferents esports que estiguessin formalment constituïdes. Per aquest motiu, es va acordar que per resoldre reclamacions derivades de les competicions es procediria a la designació d'un jurat internacional d'apel·lació per part de la respectiva federació esportiva o bé, en el seu defecte, la designació correspondria al comitè organitzador. D'aquesta manera es va resoldre la creació d'un jurat que es responsabilitzaria d'organitzar i de controlar el correcte desenvolupament de les proves de competició i que aquest estaria format per jutges i oficials del país organitzador, tot i que en cas d'acordar-ho amb la respectiva Federació Internacional, la seva composició també podria tenir un caire internacional. La forma i nombre de components d'aquests jurats de competició i d'apel·lació es decidiria en funció del que determinessin els reglaments de cada federació. Això sí, en ambdós casos, els jutges i els àrbitres haurien de ser estrictament *amateurs*. Una circular amb aquestes directrius va ser enviada a les Federacions Internacionals, però la seva resposta va ser més aviat escassa i poc després va acabar per esvair-se com a conseqüència de l'esclat de la I Guerra Mundial, que va paraitzar-ho tot.

1.2. ANVERS 1920: MASSA DEFICIÈNCIES

Una vegada acabat el sagnant i destructiu conflicte bèl·lic que havia provocat la suspensió dels Jocs Olímpics, que l'any 1916 s'haurien d'haver celebrat a Berlín, el Moviment Olímpic es va reactivar i el 1919 el Comitè Olímpic Internacional va designar Anvers com a seu dels JJOO del 1920. En el moment de constituir els jurats, el Comitè Organitzador va enviar una circular a les Federacions Internacionals, però la resposta d'aquestes va ser decebedora; en uns casos van argumentar que no podien designar cap representant i en d'altres ni tan sols van contestar, per la qual cosa per tal de poder constituir-los, van convidar tots el països participants per tal que designessin una relació d'àrbitres, de jutges i d'oficials que acompanyarien als esportistes. D'acord amb aquests llistats, els diferents esports van constituir els seus respectius jurats internacionals. No hem pogut esbrinar del tot si en el seu debut olímpic la delegació d'esportistes del COE va anar acompanyada d'algun àrbitre, d'un jutge o bé que algun dels dirigents esportius que s'hi van desplaçar formés part d'algun jurat de competició o apel·lació. Lluny de donar els resultats perseguits, aquesta internacionalització dels jurats va fer que s'originessin queixes i protestes sobre algunes de les seves decisions. La Memòria Oficial d'Anvers'20 ho reconeix així: *"Malgrat que l'esperit de París 1914 envers el sistema de nomenament dels jurats, estrictament aplicat a Anvers, havia de ser un fre a tots els*

abusos possibles. Malauradament aquest mètode, en teoria perfecte, a la pràctica no ha donat els resultats esperats. Les protestes contra les decisions de determinats jurats van ser bastant nombroses, encara que convé assenyalar que els comitès no es poden considerar responsables dels incidents”.

El problema va persistir durant els Jocs Olímpics de París'24, on es van produir nombroses decisions polèmiques. Un exemple el trobem en la injustícia que va suposar la derrota del boxejador català Llorenç Vitrià, a qui tots aquells que havien vist el seu combat el donaven com a clar vencedor. Una bona mostra la trobem en l'article que va escriure Narcís Masferrer sobre aquest tema al número 421 de la revista *Stadium*, corresponent a l'agost del 1924: *“Otro punto es las coaliciones establecidas entre las ‘grandes potencias’. Aquí vienen bien preparados y admirablemente bien seleccionados atletas y oficiales, a decir actuantes en el estadio y directores y diestro mangoneadores entre bastidores (...) y el grito, la protesta, la imposición de los más fuertes, de los elementos coaligados, que se ayudan los unos a los otros, mientras los pobrecitos se ven postergados”*. En aquest article Masferrer exemplificava les seves crítiques, tot comparant la injusta derrota d'en Llorenç Vitrià amb el fet que el jurat decidís la repetició del partit de waterpolo entre Estats Units i Bèlgica, la qual cosa no va evitar una nova derrota dels nord-americans.

El maig del 1925, durant la 23a Sessió (VIII Congrés Olímpic) celebrada a Praga, el CIO va tractar novament el tema, tot definint les funcions dels diferents jurats als JJOO, i va reiterar que el Jurat de competició era l'encarregat de l'aplicació dels reglaments esportius corresponents a les proves de cada esport i que el Jurat d'Apel·lació vetllaria per la seva correcta aplicació i només intervindria en cas que no fossin respectades, les seves decisions tindrien caràcter definitiu i en ambdós casos la seva autoritat quedaria circumscrita a l'àmbit de la competició olímpica. Com a fet novador, es facultava els delegats tècnics de les FFII i els jurats d'apel·lació el dret d'intervenir i comprovar, des del punt de vista tècnic, si tant l'estat de les instal·lacions com del material esportiu s'ajustaven a les reglamentacions vigents.

1.3. PARÍS 1924: ELS NOSTRES PRIMERS ÀRBITRES I JUTGES OLÍMPICS

El president del Col·legi Català d'Àrbitres de futbol, **Josep Llovera**, hauria pogut ser un dels primers àrbitres espanyols en els Jocs Olímpics, però un seriós enrenou de competències ho va impedir. Durant els preparatius dels JJOO de París'24, la Federació Francesa de Futbol va demanar al Col·legi Nacional Espanyol d'Àrbitres una relació de col·legiats per tal de dirigir els partits del torneig olímpic de futbol. Una vegada consultats, els diferents col·legis territorials van seleccionar en Josep Llovera, del col·legi català, en Fermín Sánchez, del col·legi càntabre, en Tomás Balaguer, del col·legi andalús, i en

Francisco Murguía, del col·legi guipuscoà. Aquesta iniciativa no va ser reconeguda pel Comitè d'Àrbitres de la FIFA per considerar-la de la seva competència. Poc després, dit Comitè va donar a conèixer una relació d'àrbitres seleccionats per dirigir els partits del torneig olímpic, en el qual com a representants espanyols figuraven en Luis Colina, que alhora era el president del Col·legi Espanyol d'Àrbitres, i en Francisco Contreras, que n'havia estat el seu secretari. Paral·lelament, el Comitè Olímpic Francès va tramitar la petició a través del Comitè Olímpic Espanyol i la Federació Espanyola de Futbol, que van seleccionar els ja abans esmentats quatre col·legiats. Davant de l'enrenou per iniciativa del COE, els quatre àrbitres proposats van desplaçar-se a París i en Josep Llovera era el portador de la documentació adient per intentar resoldre el tema. Lamentablement va prevaldre la decisió de la FIFA i va ser en Colina qui va dirigir un partit, acompanyat d'en Contreras com a jutge de línia i en d'altres tres van intervenir-hi com a jutges de línia.

Per tant, el primer àrbitre català en uns JJOO del qual se'n té referència és en **Joan Casanovas**, un dels introductors de la boxa a Catalunya. A principis de juliol de l'any 1924, Casanovas va acompanyar els set boxejadors – en Biete, en Vitrià, en Pastor, en Sánchez, en Bru, en Bautista i en Valdero – inscrits pel COE al torneig olímpic de boxa on, per la seva condició d'àrbitre, va dirigir alguns combats. A més a més, com a secretari general de la Federació Espanyola, Casanovas, juntament amb el president Lorenzo Ramonet, va assistir al Congrés de la Federació Internacional de Boxa, en el qual van formalitzar la incorporació de l'entitat federativa espanyola.

Com a jutge a lluita també hi va participar en **Carmelo Davadillo**, responsable de la secció lluita grecoromana de l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona que alhora era l'entrenador de l'equip espanyol de lluita i el secretari de la Federació Espanyola, creada precisament per poder anar als Jocs Olímpics. En Carmelo Davadillo va ser el representant de l'esport de la lluita a la Confederació Esportiva de Catalunya i acabada la Guerra Civil va presidir la Federació Catalana (1940/46), i va ser un reconegut pintor.

En la memòria oficial, en els Jocs de París 1924 es detecten nombrosos errors quant als noms dels jutges i àrbitres que hi figuren. Un exemple n'és el cas de l'inexistent AB Orts o bé Orts -jutge de gol de waterpolo- que podria explicar-se per una mala interpretació fonètica a l'hora d'escriure el nom vertader. Això dona peu a pensar que es pogués tractar de l'alacantí Francisco Ortiz o bé del català Antoni Tort, ambdós participants a les proves de salts que, a banda del seu coneixement del reglament, hagués col·laborat com a jutge de gol al torneig de waterpolo. Reforça aquesta hipòtesi el fet que hi apareix el nom de S. Rowe Mundet, com a jurat de regata de vela, quan en realitat es tractava d'en **Santiago Roure Mondet** (Vicepresident del Reial Club Marítim, vicepresident quart de la Confederació Esportiva de Catalunya i Tresorer del COE l'any 1933).

Encara un embolic més amb els noms. Com a jutge adjunt d'arribades de les proves de rem figura "*monsieur L Margarit*" que possiblement, tot i no estar confirmat, podria tractar-se d'en **Arnaldo Margarit Calvet**, autor del primer tractat sobre rem escrit a casa nostra. També fou primer vicepresident de la Federació Catalana de Rem, creada el 1922. Aquell mateix any va participar al Congrés de la Federació Internacional de Rem celebrat a Barcelona.

1.4. AMSTERDAM 1928 COMORENA, MASIP I CASANOVAS

Sempre amb la Memòria Oficial dels Jocs com a referent, en els JJOO d'Amsterdam, hi va haver presència de jutges i oficials espanyols en atletisme (3), boxa (3), futbol (2), esgrima (7) i hoquei (4). Destaca en boxa la presència d'en **Luis Alberto Ramonet**, un dels promotors l'any 1922 de la creació de la Federació Espanyola de Boxa i president de la seva primera Junta Directiva, en la qual també figurava com a vocal l'àrbitre **Josep Casanovas**, que assistia als Jocs per segona vegada. A hoquei van figurar dos catalans; probablement en funcions de jutge en **Manel Sagnier**, ex jugador i directiu del RC de Polo i àrbitre i primer president de la FC d'Hoquei (1923/1927), i en **Manel Masip**, un dels nostres primers àrbitres internacionals, que va arribar a dirigir un partit. Les cròniques del torneig olímpic d'hoquei publicades a *El Mundo Deportivo* anaven signades per en Manel Masip i, fins i tot, en una d'elles va incloure una breu nota del partit que havia dirigit: "*Hoy se ha jugado el partido India-Suiza que ha finalizado con el triunfo del equipo indio por 5-0 a pesar de no haber efectuado ninguna brillante exhibición. El arbitraje corrió a mi cargo. Masip*". En Manel Masip Ubis també arribaria a presidir la Federació Catalana d'Hoquei (1931/1933). També va participar-hi l'àrbitre de futbol **Guillem Comorena Gatuellas**, qui el 27 de maig de 1928 va assistir com a linier al col·legiat argentí Lorenzo Martínez en el partit Bèlgica-Luxemburg (5-3) i va participar com a linier en dos més. Cal dir que en principi s'havien seleccionat tres àrbitres espanyols: en Pedro Escartín, en Comorena i el biscaí Pelayo Serrano, però aquest últim va renunciar ja que estava en desacord amb els criteris utilitzats. Per fer la selecció es va demanar a les diferents federacions regionals una relació dels deu millors àrbitres que, sota el seu criteri, reunien més mèrits per ser seleccionats i d'aquest 'referèndum' en va resultar la selecció final que, poc abans de viatjar cap a Amsterdam, en Comorena explicava a *El Mundo Deportivo* del 22 de maig del 1928: "*de este plebiscito salió el siguiente resultado: Murguía, Pelayo Serrano y Escartín, seis votos. Llovera, Cruella, Vallana y Comorena, cinco votos. Melcon, Escurdia y Vilalta, cuatro votos. Obtenido ya el resultado de la votación, para concretar el nombramiento de los tres árbitros, la Nacional recurrió a las listas de partidos arbitrados durante el campeonato... que todavía no ha terminado. Estas arrojaban: Escartín, 14 partidos, Pelayo y Comorena, 10 partidos, y por este procedimiento el Comité Nacional ha nombrado este trío de árbitros para ir al Torneo Olímpico*". Tanmateix, van actuar com a oficials a les proves de natació el president del Col·legi Català d'Àrbitres i Jutges de Natació, **Casimiro Baides** i **Alberto Serriña**, cronometrador i delegat de l'equip espanyol de natació.

1.5. LA DÈCADA DELS TRENTA EN BLANC

Per raons ben diferents, com ara la llunyania o la Guerra Civil durant la dècada dels anys trenta no va haver-hi ni presència d'àrbitres ni de jutges de casa nostra a les fites olímpiques celebrades l'any 1932 a Los Angeles i l'any 1936 a Berlín. Per raons econòmiques, donada l'escassa aportació governamental i les despeses d'un llarg viatge de més de dues setmanes, la delegació del COE que va acudir a Los Angeles va ser només de sis esportistes, entre els quals hi figurava el regatista català Santiago Amat Cansino, que va assolir la medalla de bronze en la classe monotip olímpic de vela, la primera medalla a títol individual guanyada per un esportista espanyol en uns Jocs Olímpics¹.

Als Jocs Olímpics de Berlín 1936, no hi va participar cap jutge, ni cap àrbitre o oficial espanyol per una raó molt més seriosa. La revolta militar que va marcar el començament de la Guerra Civil pocs dies abans de la sortida cap a Berlín de la delegació del COE va impedir que aquesta es pogués desplaçar a la capital alemanya. De fet, només hi van viatjar els components de l'equip d'hípica que s'havien desplaçat pocs dies abans que s'iniciés el sollevament i que donades les circumstàncies, per la seva condició de caps i oficials de l'exèrcit, van haver de tornar precipitadament en ésser reclamats per les seves unitats. Més tard, com a conseqüència de la II Guerra Mundial vindria l'obligat i llarg parèntesi de tres olimpíades i no seria fins el 1948, amb el retorn de la comtessa olímpica, que novament àrbitres i jutges catalans van acudir als JJOO de Londres de l'any 1948.

1 Primera medalla individual d'un esportista espanyol oficialment reconeguda pel CIO, però que no reconeix la que es va assolir a París de 1900 per en Pedro Pidal, Marqués de Villaviciosa, a *tir au pigeon* i per estimar que a més a més de gaudir d'un premi en metàl·lic es va celebrar dintre de l'àmbit de l'Exposició Universal i, per tant, va ser una prova fora del programa esportiu dels Jocs.

II. UN BALANÇ ALTAMENT POSITIU

Una vegada explicada l'evolució de les experiències arbitrals a les primeres edicions dels Jocs Olímpics i tenint en compte que a partir del 1948 pràcticament totes les Federacions Internacionals ja estaven constituïdes i estructurades, definides les seves funcions i consolidats els respectius reglaments i els corresponents estaments arbitrals, no entrarem a detallar la presència dels àrbitres jutges i oficials catalans en cada fita olímpica, sinó que ho farem per esports, ja que això ens donarà una visió més concreta del paper que han desenvolupat en cadascun dels que figuren en el programa olímpic.

2.1. ATLETISME

Ens hem de traslladar fins a Seül'88 per trobar el primer jutge català en les proves atlètiques olímpiques. De la mateixa manera que els atletes catalans han inscrit el seu nom en el palmarès de la marxa olímpica, la medalla d'or d'en Plaza a Barcelona'92, la d'argent d'en Llopart a Moscou'80, i les de bronze d'en Massana a Atlanta'96 i la Maria Vasco a Sidney 2000, els jutges catalans també han deixat empremta en aquesta modalitat. A Seül 1988, en **Domingo Casillas Husillos**, membre del panell de jutges internacionals de marxa atlètica va ser el primer i, donat l'excel·lent nivell dels jutges de marxa, des d'aleshores als Jocs Olímpics sempre n'hi ha hagut un com a mínim en el panell de jutges d'aquesta modalitat. En Domingo Casillas Husillos va repetir experiència a Barcelona 1992, com a Cap dels jutges de marxa en la prova de 10 km femenins, i a Atlanta 1996 en els seus tercers Jocs. Aquest jutge va desenvolupar una gran tasca i dedicació a favor de l'atletisme i en especial del col·lectiu dels jutges i àrbitres, tot presidint el seu Col·legi en dues etapes (1968/1969 i 1988/1996). Precisament en memòria seva des de 2009 el Col·legi Català atorga anualment una placa al mèrit que porta el seu nom, per tal de distingir el jutge que més destaquí per la seva trajectòria, continuïtat i dedicació en el món de l'atletisme català.

La corresponent placa l'any 2015 va reconèixer la dilatada trajectòria del jutge internacional de marxa **Guillem Montagut** que també va intervenir en els JJOO de Barcelona'92. Uns Jocs Olímpics on un total de 193 àrbitres i jutges catalans van contribuir a l'èxit de les proves atlètiques, destacant-hi la presència com a director tècnic d'en **Pere Suñé**, el Jurat de Competició d'en Domingo Casillas com a responsable de pista, en **Ricardo Amador** de zones perifèriques i en **Ferran Estruch Valero** de mitjans tècnics, i en el Jurat d'Arbitratge com a jutges àrbitres responsables de proves combinades, en **Josep Maria Estruch Piñol**, de les proves exteriors en **Josep Maria Santasusana** i com a màxim responsable de la *foto-finish* en **Jordi Estruch Valero** que, pel que fa a la marxa

atlètica, va prendre el relleu a Sidney 2000. En Jordi Estruch també ha actuat com a jutge a dues fites olímpiques més, a Pequín 2008 i a Rio 2016. A més a més d'haver estat vicepresident del Col·legi Nacional de Jutges, des de l'any 2000 és el gerent i responsable de l'àrea tècnica de la Federació Catalana.

De la mateixa manera que en **Luis Saladie Lafuente** a Rio 2016 ha cobert els seus quarts Jocs consecutius i per primera vegada com a jutge en cap de les proves de marxa. En les tres edicions precedents (a Atenes 2004, a Pequín 2008 i a Londres 2012) en Saladie ha estat el secretari del Comitè de jutges de marxa, càrrec molt important, ja que és el responsable de controlar totes les incidències de la prova i qui comunica al jutge en cap quan un corredor ha de ser desqualificat per haver acumulat tres amonestacions de tres jutges diferents. Marxador que va arribar a ser internacional, des de l'any 1989 ha participat en tasques executives en l'organització de nombroses competicions de caràcter internacional o mundial; ha presidit el Comitè de marxa l'Associació Europea d'Atletisme i és membre del Comitè de marxa de la IAAF. A aquesta relació caldria afegir un darrer nom: el del barceloní **Jordi Roig** que, tot i que fa anys que resideix a localitat alacantina de Sant Vicens de Raspeig, amb una dilatada experiència internacional, va ser jutge de sortides a Londres 2012.

2.2. BÀSQUET

El primer àrbitre espanyol en una fita olímpica també va ser un col·legiat català i ho va ser com a conseqüència d'un cúmul de casualitats. Va ser un cas altament curiós, ja que a Roma'60 va anar un àrbitre designat per la FIBA, que finalment va acabar arbitrant un altre que estava de vacances. En una situació molt pròpia de la picaresca llatina, el col·legiat del col·legi castellà Eusebio Garcés, designat per la FIBA per al torneig de basquetbol, es va trobar amb la desagradable sorpresa ja que la seva acreditació estava en mans d'una altra persona, concretament d'un directiu espanyol. Com a conseqüència de l'embolic, en Garcés, molt enfadat per la situació davant la incomprensió dels organitzadors, va decidir tornar-se'n cap a casa. Però malgrat tot, curiosament hi va haver un àrbitre espanyol en aquells Jocs, ja que l'àrbitre internacional del col·legi català, **Eduardo Aznar Anton**, que s'hi havia desplaçat com a turista gràcies a la seva bona situació econòmica, es va oferir als dirigents de la FIBA, que finalment van acabar designant-lo per dirigir tres partits.

Posteriorment el Col·legi Català d'Àrbitres aportaria nous col·legiats al torneig olímpic, com és el cas d'un àrbitre que va deixar empremta, en **Santiago Fernández Pareja**, arbitrant set partits a Mèxic'68 o en **Josep Mariné Guiral** que en va arbitrar quatre a Moscou'80, un dels quals va ser la semifinal femenina entre Iugoslàvia i Bulgària. Si en la trajectòria i el prestigi de qualsevol jutge o àrbitre és important dirigir una final olímpica també ho és el fet d'arbitrar partits amb transcendència històrica, com és el cas d'en **Vicens Sanchís Rosique**, qui, juntament amb l'italià Afini a Seül'88, va formar la parella arbitral del partit,

on la URSS va vèncer a Estats Units, tot deixant els nord-americans fora de la final per primera vegada a la història. Aquell dia es va començar a gestar el *Dream Team* que va meravellar a Barcelona'92. No obstant, aquell dia en Sanchís va veure com se li tancaven les portes de la final que ja tenia pràcticament aparaulada. Malgrat rebre la felicitació de la FIBA pel seu arbitratge li van comunicar que no dirigiria la final, l'equip d'Estats Units estaria absent de la final, però un dels dos àrbitres seria el nord-americà Forte. Quatre anys després a Barcelona 1992, finalment un àrbitre català va dirigir una final olímpica de bàsquet. Tot fent parella amb el grec Rigas, en **Joan Carles Mitjana** va arbitrar la final femenina entre l'equip Unificat i Xina. Acabada la seva dilatada trajectòria arbitral, en Joan Carles Mitjana s'ha mantingut vinculat al món del bàsquet, exercint com a Director Tècnic de l'Escola i del Comitè d'Àrbitres de la FCBQ i actualment és membre de la Comissió Tècnica de l'Eurolliga. Tanmateix, cal esmentar la **Pilar Landeira Guerrero** que va dirigir cinc partits als Jocs de Sidney 2000. Nascuda i formada a Madrid, va arribar a la internacionalitat l'any 1987 i el 1992 va convertir-se en la primera dona en arbitrar a l'ACB. L'any 2000 es va traslladar a Barcelona i es va incorporar al Col·legi Català. Des d'aleshores ha col·laborat i participat en totes les iniciatives, cursos, estades, campus, etc. tant del Col·legi com de la Federació. La seva valuosa trajectòria ha estat reconeguda per la Fundació del Bàsquet Català.

2.3. BEISBOL

Després de nombroses experiències com a esport de demostració en els JJOO de Barcelona 1992, el beisbol va entrar en el programa olímpic, en el qual va romandre fins a Pequín 2008 i es dona per fet que tornarà a ser-hi a Tokio 2020. A Barcelona'92 va haver una nodrida presència d'àrbitres i oficials espanyols (disset): un comissari tècnic, sis àrbitres i deu anotadors, dels quals vuit eren catalans. Quatre dels àrbitres van ser: **Juan Lorenzo Fuentes**, **Francisco Javier Mateu**, **Salvador Rodríguez** i **Javier Pallarés**; el Comissari Tècnic **Juli Pernas López** i tres dels anotadors: **Elisabeth Salvador**, **Contxa Pou** i **Joan Gols**. Aquest últim anotador va repetir a Atenes 2004, juntament amb en Juli Pernas, que ho va fer com a Comissari Tècnic. Cal destacar que els àrbitres catalans van tenir un destacat paper, ja que en Francisco Javier Mateu va formar part de l'equip arbitral de la semifinal entre Cuba i els Estats Units (6-1), mentre que en Salvador Rodríguez, en Juan Lorenzo i en Javier Pallarés ho van fer en l'altra semifinal entre Taipei i Japó (5-2). A més a més, en **Javier Pallarés**, juntament amb l'asturià Javier Menéndez, van ser àrbitres de base a la final entre Cuba i Taipei, que es va resoldre amb una clara victòria dels cubans. Cal explicar que un partit del torneig olímpic l'arbitren quatre àrbitres (sis ho fan a les semifinals i a la final): tres anotadors i dos comissaris tècnics, la màxima autoritat, i només intervenen quan hi ha alguna reclamació, moment en què el partit s'atura fins a la resolució de la mateixa per part dels esmentats comissaris.

2.4. BOXA

Com ja he esmentat anteriorment, en **Joan Casanovas** va ser un dels nostres primers àrbitres olímpics i també el primer en dirigir una final olímpica. A més a més de ser un reputat àrbitre se'l pot considerar un forjador esportiu, ja que va ser un dels introductors de la boxa a Catalunya i, a principis de l'any 1923, un dels impulsors de la *Federación Española de Boxeo*, que es va constituir a la seu del Barcelona Boxing Club, tot figurant a la seva primera Junta com a vocal en representació de l'estament arbitral. L'any 1928 va acudir com a àrbitre per segona vegada a una fita olímpica, a Amsterdam, i tenint en compte la seva llarga trajectòria, encara hi tornaria una tercera vegada l'any 1948. Precisament a Londres, la boxa va viure immersa en un escàndol permanent per les polèmiques decisions dels jutges, fins al punt que dels 90 inicials es va produir una 'purga', reduint-los fins a només 16, entre els quals estaven presents els tres àrbitres espanyols: Casanovas, Risoto i Cervera.

A la seva tornada de Londres, el mateix Casanova explicava al diari *Marca* a l'edició del 19 d'agost: *"Al llegar a las semifinales se envió a cada juez la correspondiente lista de árbitros para la siguiente jornada. Y en ella sólo figuraba Risoto. Cervera y yo habíamos sido eliminados. La justificación oficial que se daba a esta medida es que la nueva Asociación Internacional de Boxeo Amateur, que había sucedido a la antigua FIBA, sólo reconocía como árbitros internacionales españoles a los que habían actuado en partidos de esta índole. Y, en estas condiciones sólo se encontraba Risoto"*.

Però les semifinals tampoc van defugir la polèmica, fet que va motivar la dimissió del mateix president de l'AIBA i la retirada dels àrbitres francesos. Tanmateix, els argentins van clamar al cel per l'eliminació del seu representant. En definitiva, en Casanovas va ser cridat amb urgència per arbitrar dues finals: *"En vista del cariz que tomaban las cosas, se acordó, sobre la marcha, revisar de nuevo las listas de las finales y yo fui llamado a toda prisa para hacerme cargo de dos combates: el de los pesos pesados y el de los medio ligeros"*.

Després un llarg parèntesi, un altre àrbitre català, en **Manel Mateu Escrig**, assistiria a una fita olímpica, la de Moscou 1980. Desplaçat als països de l'Est per motius professionals, a finals de la dècada dels vuitanta i a principis dels noranta, va continuar la seva tasca arbitral fins a la seva retirada.

2.5. CICLISME

Durant molt de temps la UCI va concentrar la responsabilitat arbitral en el nucli dels seus més propers col·laboradors, és a dir el delegat tècnic, el jurat d'apel·lació, els comissaris i el jutge de sortida, mentre que la gran majoria de comissaris adjunts eren àrbitres locals. Va ser precisament arrel de Barcelona'92 i especialment a partir d'Atlanta'96 quan es va obrir el ventall amb l'entrada de noves especialitats que requeria d'una més complexa estructura per poder dirigir i controlar les competicions. Per situar-nos convé recordar que el col·legi d'àrbitres de ciclisme es va crear l'any 1935, i no va ser fins l'any 1964 que en Manel Oliver va ser el primer àrbitre català i espanyol en assolir la condició de comissari internacional de la UCI. No obstant, no seria fins als JJOO de Barcelona'92, que la UCI designés per primera vegada un àrbitre català per tal d'oficiar les diferents modalitats olímpiques del ciclisme.

L'**Albert Gadea Morraja** va ser designat com a president del Col·legi de Comissaris dels Jocs Olímpics de 1992 a Barcelona. Format per 19 membres de diferents nacionalitats, aquest col·lectiu de comissaris va tenir la responsabilitat de dirigir i jutjar les proves esportives de les dues modalitats de ciclisme reconegudes en aquell moment: ciclisme de carretera i ciclisme de pista. Durant molts anys, l'Albert Gadea va desenvolupar un paper determinant en l'organització de la Vuelta Ciclista a España. Quatre anys després, a Atlanta 1996, un altre àrbitre català, en **Josep Bochaca Tohá**, va ser designat com a president del Col·legi de Comissaris dels Jocs del Centenari. En aquella ocasió el col·legi estava format per 15 membres de diferents nacionalitats per jutjar les proves esportives ciclistes, tot destacant el fet que a les tradicionals modalitats de ruta i pista es va afegir una tercera: el BTT. Cal destacar que en Bochaca ha estat el primer àrbitre que ha arribat a la presidència de la Federació Catalana de Ciclisme.

2.6. ESPORTS D'HIVERN

Aquesta federació comprèn totes les modalitats del programa olímpic d'hivern, des de l'esquí al cúrling, tot passant per l'snowboard, l'hoquei gel, el patinatge, els bobs, el luge, o l'skeleton. De totes elles, només en una modalitat hi ha hagut un àrbitre/jutge català que hagi participat en uns Jocs Olímpics: el patinatge artístic sobre gel. En els JJOO d'hivern de Sotxi 2014, en **Daniel Delfa** es va convertir en el primer àrbitre olímpic espanyol i català pel que fa al patinatge sobre gel i va puntuar a la final masculina, en la qual en Javier Fernández va quedar en quarta posició. Alhora que patinador, va començar l'any 1994 com a jutge de patinatge artístic. El seu debut internacional com a jutge ISU va ser l'any 2005 i quatre anys més tard va ser designat per primera vegada pel Campionat del Món de 2009 celebrat a Los Angeles.

2.7. GIMNÀSTICA

La gimnàstica catalana, que té el seu origen a finals del segle XIX, sempre ha estat capdavantera a l'Estat, tot aportant-hi una bona part d'olímpics i l'únic gimnasta campió olímpic de la nostra història. Els seus jutges i àrbitres sempre han gaudit d'un merescut i acreditat prestigi. Precisament la primera presència d'un jutge àrbitre català en les competicions olímpiques de gimnàstica la trobem als Jocs Olímpics de Moscou 1980. Els efectes del boicot encapçalat pels Estats Units van motivar que hi hagués una massiva presència de jutges dels països socialistes encapçalats pels soviètics (53 de 70). Només disset jutges procedien d'altres indrets, entre els quals cal destacar el madrileny Lopez de la Fuente i el català **Damián Onsés**. Quan va acabar la seva etapa com a gimnasta, en Damián Onsés va esdevenir jutge, tasca que desenvoluparia durant més de dues dècades (1960/1984). Seleccionat per anar als JJOO de Moscou, prèviament el gener de l'any 1980 va haver d'anar a la capital soviètica per tal d'assistir a un seminari preparatiu. El que més recorda d'aquell seminari és que feia un fred que pelava. Durant els Jocs va actuar com a jutge a la fase classificatòria i, donat que no va entrar cap gimnasta espanyol a les finals, va ser designat per puntuar la final del concurs individual i també la de la final de salt.

A Barcelona 1992 ho va ser l'**Elena Artamendi**, destacada gimnasta campiona d'Espanya set anys consecutius (1958/1964), olímpica a Roma 1960 i també ho hauria d'haver estat a Tokio 1964, però una mala jugada dels aleshores responsables esportius van impedir-ho. Si la seva trajectòria com a gimnasta va ser prou destacada, encara ho va ser més com a jutgessa en les competicions internacionals més importants. Precisament els JJOO de Barcelona'92 van ser la darrera gran competició on va intervenir abans de la seva retirada. En el seu moment va ser considerada per la Federació Internacional de Gimnàstica una de les deu millors jutgesses a nivell mundial. Va ser responsable del Comitè Tècnic de la Federació Espanyola i l'any 1988 va presidir durant uns mesos la Federació Catalana arran de la mort en un accident del seu president Joan de la Llera.

Com a jutgessa internacional, la **Montserrat Ubia** ha intervingut en quatre Jocs i ha puntuat en diferents finals per aparells: de terra a Atlanta'96, de barra a Sidney 2000 i, com a jurat de dificultat, de paral·leles asimètriques a Atenes 2004. A Rio 2016, en el seus quarts Jocs, també hi ha actuat com a jutgessa de dificultat en les finals de paral·leles asimètriques. A Sydney 2000 va viure la medalla d'or d'en Gervasio Deferr des de la graderia acompanyant la delegació oficial espanyola encapçalada per la Reina Sofia, a qui anava explicant el desenvolupament del concurs. A Atenes 2004 va viure la segona medalla d'or de Deferr en salt, tot veient-lo de reüll mentre puntuava a la final femenina de barra. En aquells Jocs també va viure l'emotiva medalla de bronze de Patricia Moreno en els exercicis de terra. La MMontserrat Ubia ha passat per tots els estadis de la gimnàstica artística: gimnasta, entrenadora, federativa i jutgessa internacional. Va

ser entrenadora en els JJOO de Los Ángeles'84 i responsable dels jutges en funcions tècniques, tant per l'organització i designacions com per la coordinació del lliurament de les puntuacions, en els JJOO de Barcelona'92. En definitiva, entre una cosa i una altra, ha estat en sis edicions dels Jocs Olímpics.

La gimnàstica rítmica, modalitat en el programa olímpic des dels Jocs de Los Ángeles 1984, només trobem el cas de la **María Luz Palomero Ródenas**. A Barcelona'92 va ser una dels quatre jutges secretaris, encarregats de supervisar les notes de jutges i jutgesses, i a Pequín 2008 va intervenir com a jutge en l'apartat artístic. En aquesta vessant va formar part del panell de jutges que a la final individual li va correspondre puntuar els aparells de cercol i maces i, a la final per equips, la rotació de corda. Val a dir que a l'especialitat de rítmica les puntuacions es fan sota tres criteris diferents segons el grau de dificultat, d'execució i quant a l'artístic. Cadascun d'aquests criteris és puntuat per un panell de quatre jutges complementats per dos jutges de línia, que controlen les sortides del tapís, un jutge responsable que dur el control de les puntuacions i un cronometrador. La Mª Luz Palomero ens explica una anècdota molt curiosa que va viure a Barcelona'92, quan va haver de penalitzar la búlgara Mariya Petrova en trencar-se la cremallera del seu mallot, tot quedant-li tota l'esquena al descobert. El reglament no penalitzava el trencament del mallot, però sí que penalitzava l'escot pronunciat, motiu pel qual aquesta penalització va donar lloc a una polèmica discussió entre els jutges de control, però finalment va ser acceptada. Aquest fet va donar lloc a una posterior modificació del reglament en aquest apartat. La Mª Luz Palomero és doctorada per l'INEFC i professora de gimnàstica rítmica des dels seus inicis.

2.8. HANDBOL

De les tres parelles arbitral espanyoles que han dirigit partits del torneig olímpic, una d'elles ha estat formada pels àrbitres catalans **Vicens Breto** i en **Jose Antonio Huelin**. Els va correspondre la responsabilitat de prendre el relleu d'en Ramon Gallego i en Pedro Lamas, qui durant moltes temporades havia estat considerada la millor parella arbitral espanyola, i una de les millors del món. Els asturians Gallego i Lamas havien actuat en les tres precedents fites olímpiques (1992, 1996 i 2000), arbitrant consecutivament les finals de Barcelona'92 i Atlanta'96 en un fet sense precedents a l'handbol. Els reconeguts àrbitres catalans van participar en dues edicions a Atenes 2004 i Pequín 2008, tot dirigint en aquests últims Jocs, una de les semifinals del torneig femení entre Corea del Sud i Noruega. Una semifinal que va portar força cua arran del seu desenllaç en una final a cara o creu. A quatre segons del final les sud-coreanes van igualar el marcador, però en una acció d'estratègia en el darrer segon, les noruegues van assolir el gol de la victòria. Els àrbitres catalans, en Breto i l'Huelin, no tenien clar si la pilota havia entrat a la porteria en temps reglamentari i van consultar-ho a la taula, però aquesta tampoc va poder resoldre la situació. Finalment després de més de mitja hora

de consultes, tenint en compte que aleshores el vídeo no s'utilitzava per revisar jugades, la decisió va correspondre al delegat tècnic del partit, el nord-americà Cristher Ahl, que basant-se en l'estimació estrictament ocular, va donar per vàlid el gol. Cal destacar que en aquell moment, l'Ahl era el president del Comitè d'Àrbitres de la IHF. Com és lògic, la delegació coreana va acudir al jurat d'apel·lació i a en Breto i en Huelin se'ls hi va dir que estiguessin localitzables per si calia disputar la prorroga, però finalment el recurs va ser rebutjat, ja que cap imatge demostrava que el gol s'hagués produït fora del temps reglamentari.

Acabada la seva etapa arbitral, ambdós han continuat vinculats al col·lectiu arbitral. En Breto va formar part del Comitè Tècnic de la Federació Espanyola d'Handbol i va ser el Director arbitral de la Lliga ASOBAL. Des de 2010, juntament amb en Jose Antonio Huelin, són Delegats Tècnics de l'European Handball Federation de les seves diferents competicions. Ambdós també formen part del PRC Comitè d'Instructors de la International Handball Federation, actuant com a delegats tècnics en competicions internacionals i donant curssets de formació tècnica per a àrbitres. Cal assenyalar que el panell arbitral d'handbol en uns JJOO és molt limitat i oscil·la entre les dotze i quinze parelles, la qual cosa demostra el grau d'exigència i el nivell dels àrbitres seleccionats.

2.9. HOQUEI

Havent explicat ja el precedent d'en **Manel Masip** i d'en **Manuel Sagnier**, a Amsterdam 1928 es va obrir un llarg parèntesi quant a la presència d'àrbitres catalans d'hoquei fins que en **Jaume Savatella** va deixar la seva empremta en tres edicions consecutives a la coneguda triple M: Mèxic'68, Munich'72 i Montreal'76. A partir de Moscou 1980 el protagonisme va ser per en **Santiago Deo**, en el seu moment considerat com el millor àrbitre mundial, que amb els seus 26 partits arbitrats en cinc Jocs Olímpics ha protagonitzat el fet excepcional que és l'únic àrbitre d'esports d'equip que ha dirigit fins a quatre finals olímpiques. En el seu debut a Moscou 1980 va dirigir el partit pel bronze, ja que la final la van jugar Espanya i la Índia. En les seves tres següents fites olímpiques, en Santiago Deo va arbitrar les finals masculines de Los Angeles'84, Seül'88 i Barcelona'92. Va ser baixa a Atlanta'96 per una lesió, en cas d'haver-hi anat tampoc hagués pogut arbitrar la final, ja que la varen jugar Espanya i Holanda. Va acomiadar-se a Sidney 2000 en el seus cinquens i últims Jocs, on va dirigir la seva quarta final olímpica.

A Atenes 2004 va prendre el relleu un altre destacat col·legiat, en **Xavier Adell Salvatella**, nebot d'en Jaume Salvatella, qui també va formar part del panell arbitral a Pequín 2008. L'àrbitre català va passar per un moment difícil en el torneig olímpic d'Atenes quan un grup de seguidors indis el van voler agredir per considerar-lo responsable de la derrota de la Índia envers Nova Zelanda. En els instants finals del partit, en Xavier Adell va sancionar una acció defensiva de la Índia amb un penal-corner que, en ser

transformat pels neozelandesos, va suposar la derrota de la Índia i la seva eliminació de les semifinals. La protesta oficial de la delegació índia va ser rebutjada pel jurat de la competició. A Londres 2012, va acudir l'àrbitre **Marcelo Servetto**, fill del prestigiós àrbitre olímpic argentí Horacio Servetto, també amb una gran trajectòria olímpica com a àrbitre i posteriorment com a responsable del col·lectiu arbitral. Nascut a Madrid, en Marcelo ha desenvolupat tota la seva carrera com a àrbitre a Catalunya, on també resideix. Els JJOO de Rio han estat per a Marcelo els seus segons Jocs i el del debut pel al barceloní **Francisco Vázquez**, que ha vist així reconeguda per la FIH la seva progressió en el panorama de l'arbitratge internacional. En definitiva, exceptuant els JJOO de l'any 1996, des de l'any 1968 en el torneig olímpic d'hoquei sempre hi ha hagut un àrbitre català.

El fet que la Federació Espanyola fos una de les fundadores de la FIH ha donat sempre notable presència dels seus dirigents i federatius tant en els seus òrgans directius com en el panell arbitral olímpic. Així doncs, en **Pau Negre**, que va ser un dels grans impulsors de l'hoquei, com a president de la Federació Espanyola i membre de la FIH, apareix com a jurat de camp a Roma 1960, com a jurat a Tokio 1964 i com a membre del jurat d'apel·lació a Mèxic 1968, on també va concórrer en funcions de jutge, en **Leandro Jover**, president del Col·legi d'Àrbitres.

Tanmateix, cal esmentar dos guanyadors de la medalla de bronze a Roma 1960. En els Jocs de Montreal'76, en **Joaquín Dualde** va formar part del jurat d'apel·lació i en **Juan Ángel Calzado** va oficiar com a jutge. Quatre anys després a Moscou 1980, en Calzado va ser el director tècnic del torneig i per tant responsable també del seu panell arbitral. Posteriorment, en Calzado va ser secretari general de la FIH i president de l'any 1996 al 2001. Cal esmentar que a part dels àrbitres, en l'àmbit de l'hoquei hi ha també la figura dels jutges - encarregats de la taula i de portar el control del temps i de tots els aspectes tècnics d'un partit- que es fa extensiu als anomenats *Tournament Officials* (TO), on assisteix el Director de la Competició (TD). En aquest apartat cal esmentar la presència en les edicions de 1984, 1988 i 2000 d'en **Jordi Alcover**, expresident de la Federació Catalana d'Hoquei i vicepresident de la Federació Europea, i de la **Mercedes Corbacho** que ho va ser al torneig femení de Moscou 1980 i a Barcelona 1992, en el qual en **Miguel Ángel Massana** també va exercir aquesta funció en el torneig masculí.

2.10. JUDO

Després d'haver anat als JJOO de Pequín 2008 i de Londres 2012, en **Josep Manuel Cortés Garijo**, l'únic àrbitre català de judo que ha estat olímpic, va assistir a Rio 2016 avalat per la seva condició de número 1 del rànquing arbitral de la IFJ, convertint-se en el primer àrbitre europeu que ha intervingut en tres Jocs Olímpics. A Rio va participar com a jutge o àrbitre en cinc finals olímpiques i deu combats per la medalla de bronze. Mestre, 7è Dan i entrenador nacional és el director tècnic d'Arbitratge de la Federació Catalana i

membre del Comitè Nacional d'Àrbitres, té una dilatada trajectòria, tal i com ho acredita la seva presència en tres edicions dels Jocs Olímpics, set campionats del món i catorze d'Europeus. Àrbitre internacional de categoria mundial des del 2000, l'any 2013 va ser guardonat com el millor àrbitre europeu. A més a més de jutge en vàries finals olímpiques, quatre de les quals en va ser àrbitre principal. A Londres 2012, a la final masculina del pes semi-pesant (-90k) es va donar la circumstància que en aplicació del reglament, en Manel Cortés va haver d'expulsar l'entrenador del judoka coreà per tal de donar-li instruccions durant el combat, fet que el reglament no ho permetia. Curiosament va ser amb el seu entrenador expulsat quan en Song Dae-Nang, el judoka coreà, va aconseguir guanyar un combat que fins aleshores sempre havia perdut. En acabar el combat, el cubà Asley González, desolat per la derrota va quedar estès al tatami, i en Manel Cortés es va adreçar a ell en to cordial, tot donant-li ànims. Conversa que es va poder escoltar, ja que no li havien tancat el micròfon amb el qual es comunicava amb els jutges i la taula. Fet que en Manel va conèixer més endavant quan un amic seu li va dir que ho havia escoltat veient la transmissió televisiva d'aquella final. En Manel Cortés considera que la incorporació de la tecnologia i el vídeo a l'arbitratge del judo ha estat clau per millorar substancialment la tasca dels jutges i dels àrbitres i han permès corregir en gran part les possibles errades, fruit de la imperfecció de la vista humana.

2.11. LLUITA

Com ja he esmentat anteriorment, a París 1924 en **Carmel Davadillo Artigas** a més a més de seleccionador va exercir també com a jutge de lluita. Tres dècades després cal destacar la presència d'en **Joan Simarro Busquets** als JJOO de Hèlsinki 1952, on va dirigir combats en la modalitat de grecoromana. Lluitador, entrenador i àrbitre va presidir la Federació Catalana de Lluita de l'any 1950 al 1953 i, juntament amb la seva directiva, va ser destituït per signar una nota de desacord amb els criteris de selecció de la Federació Espanyola de cara als campionats d'Europa. Durant 40 anys va ser el secretari del Col·legi Català d'Àrbitres de Lluita. Precisament quatre dècades després, l'**Antoni Botias Cervantes** va arbitrar a Barcelona'92 i a Atlanta 1996. Prometedor lluitador, l'any 1967 en Botias va arribar al món de l'arbitratge arran d'una lesió que el va obligar a deixar la competició. Onze anys després, el 1978, va assolir la categoria d'Àrbitre Internacional de primer nivell i ha estat l'únic àrbitre català de lluita que ha dirigit en Campionats Europeus, Mundials o Jocs Olímpics. Va presidir la Federació Catalana de Lluita de l'any 1999 al 2005, tot apostant per la lluita com a un esport integrador.

2.12. NATACIÓ

La memòria oficial del JJOO d'Amsterdam'28 confirma que a les competicions de natació van participar com a oficials el president del Col·legi Català d'Àrbitres de la FC de Natació, en **Casimiro Baides**, jutge de sortides i el cronometrador **Roberto Serinyà**. En Baides era també àrbitre de waterpolo i en aquella ocasió també va ser com una mena de delegat de l'expedició dels nedadors i waterpolistes que va viatjar des de Barcelona, ja que la gran majoria eren catalans. Vint anys després entre els oficials de les proves de natació a Londres 1948 hi trobem noms emblemàtics de la natació catalana i espanyola, com ara l'Enrique Ugarte, que va ser Director Tècnic de la Federació Espanyola, en **Bernat Picornell**, un dels grans forjadors de l'esport català i espanyol, fundador del CN Barcelona i president de la Federació Espanyola de Natació durant molts anys i en **Joaquim Morera**, fundador del CN Terrassa del qual va ser-ne president (1940/1955). Durant molts anys va ser secretari de la Federació Catalana i posteriorment de l'Espanyola. En Joaquim Morera va iniciar la seva llarga trajectòria olímpica, en la qual va assistir com a oficial o com a jutge fins a sis Jocs Olímpics. El dos primers com a oficial (1948 i 1952), després com a jutge (1960 i 1964) i finalment com a jurat (1968 i 1972). En Joaquim Morera era un pou de coneixements, tal i com es demostra en el seu llibre *Historia de la Natación Española* publicat l'any 1962. L'any 1979 la FINA li va rendir pòstum homenatge i posteriorment l'any 1986 li va concedir a títol pòstum la seva insígnia d'or.

La natació sincronitzada, modalitat amb una història olímpica més curta, ja que es va estrenar a Los Angeles 1984, però tot i així ha tingut presència arbitral catalana. A Barcelona'92, l'**Helena Wüst** va puntuar amb la modalitat de figures de solo i de duo. En Wüst va ser una destacada nedadora del CN Barcelona que entre 1949 i 1951 va establir els rècords català i nacional dels 100m i 200m esquena, i va ser tricampiona d'Espanya de fons. Posteriorment, va ser entrenadora i també jutgessa. L'any 1960 va assolir el títol de jutge en les modalitats de natació, salts i sincronitzada, així com el d'auxiliar de waterpolo. Podem dir que va ser una de les pioneres de la natació sincronitzada quan en el seus inicis, tenint en compte les deficiències en la megafonia de moltes instal·lacions, els jutges fins i tot havien de portar els aparells necessaris per garantir la música.

Entre els jutges formats per l'Helena Wüst hi trobem l'**Hortènsia Graupera**, jutgessa de les proves olímpiques en tres edicions consecutives: Sidney 2000, Atenes 2004 i Pequín 2008. La seva trajectòria ha estat extraordinària al servei de l'esport, primerament com a esportista i posteriorment dirigent esportiva i jutgessa. La *Tensi*, tal i com se la coneix afectuosament, ha estat una de les forjadores i defensores de l'esport femení. Campiona del món de Salvament i Socorrisme, va continuar la seva trajectòria com a entrenadora i responsable del Comitè Tècnic de la Federació Espanyola fins a arribar a la seva presidència (1987/1991). Posteriorment va fer-se càrrec de la catalana (1992/1998). Ha estat una de les primeres dones en presidir una federació esportiva al nostre país

i també en assolir la condició d'àrbitre internacional. Des de 1990 va participar en diferents comitès tècnics de natació sincronitzada i va aconseguir ser la Secretària del Comitè Tècnic de la LEN. Finalment, encara que no en funcions arbitrals, cal destacar que en la seva condició de jutgessa internacional de màxima categoria, la **María José Bilbao** ha format part del Comitè Tècnic de natació sincronitzada de la FINA, tant als Jocs de Londres 2012, com als de Rio 2016.

Finalment pel que fa a la modalitat de salts, **Josep Bernal Fatjó** és l'únic jutge que ha estat en uns jocs. A la dècada dels anys quaranta va ser campió de Catalunya de 100 i 200 m lliures i de relleus 4 x 200 m. El 1951 va esdevenir àrbitre de natació, salts i va actuar en competicions internacionals destacant els Jocs Olímpics de Moscou (1980) i els Campionats del Món (1986). Va formar part de la junta directiva del Col·legi Català d'Àrbitres i del comitè tècnic estatal. La seva trajectòria ha estat reconeguda amb l'escut d'or de la federació catalana i la medalla d'or de la federació espanyola de natació.

2.13. PIRAGÜISME

Als Jocs Olímpics de Munich 1972 es van incorporar al programa olímpic el tir amb arc i l'handbol i, per primera vegada, el piragüisme va incloure la modalitat d'eslàlom o *aigües braves*. Entre els jutges designats per la Federació Internacional de Piragüisme (ICF) hi figurava en **Josep Biosca i Tomàs**, qui durant catorze anys va presidir la Federació Catalana de Piragüisme (1964/1978). En Biosca era tot un expert en aquesta especialitat i va ser l'autor de la primera carta nàutica esportiva fluvial d'Espanya. Pels seus coneixements i prestigi va arribar a formar part del Comitè de Turisme de la Federació Internacional de Piragüisme. Com bé és sabut, després de Munich cap ciutat organitzadora va voler assumir la continuïtat de l'eslàlom i es va obrir un parèntesi fins que la decidida aposta de La Seu d'Urgell i el COOB'92 amb l'explícit suport d'en Joan Antoni Samaranch va permetre la seva reincorporació als Jocs de Barcelona 1992, amb molt d'èxit. En aquest sentit cal destacar el paper dels germans **Francesc i Ramon Ganyet**. Mentre que en Francesc va ser el responsable del disseny del recorregut, en Ramon es va encarregar de la Direcció Tècnica. A Atlanta'96, en **Ramon Ganyet** també va ser responsable de traçar el recorregut de l'eslàlom. A Sidney 2000 va ser el seu germà Francesc qui va dissenyar el traçat, mentre que, en aquella ocasió, en Ramon va actuar com a jutge àrbitre.

Un altre reconegut expert en aigües braves va ser en **Lluís Grau Navarro**, coordinador dels jutges l'any 1992 a La Seu d'Urgell i també va intervenir als Jocs de Pequín 2008 com a jutge de vídeo. A Barcelona'92, catorze àrbitres internacionals van intervenir com a jutges de porta: **Amadeu Nadal, Joan Gómez, Carme Sala, Josep Sansa, Josep Mª Vilarrubla, Ignasi Badia, Ramon Cierco, Llorens Cervelló, Viçens Morea, Jordi Piñol, Matilde Martínez, Antonio Gómez, Albert Arellano i Juan Puig Montany**, mentre que **Vicenç Vilarrubla**

Cortina va fer de jutge auxiliar per cobrir eventualitats. Finalment, la **Núria Vilarrubla Cortina**, com a jutge de resultats, tasca que, després de renunciar a Atenes 2004 per motius personals, repetiria en els JJO de Pequín 2008 i de Londres 2012. És curiós que a Barcelona'92 es donés l'insòlit, però no l'únic, cas de tres germans en uns mateixos Jocs Olímpics: Josep M^a, Vicens i Nuria Vilarrubla. A Rio 2016 ha intervingut com a jutge de porta **Enric Balastegui Artigues**.

2.14. REM

Tot i ser un esport de gran tradició a casa nostra, no va ser fins a Hèlsinki 1952, on hi va haver la presència com a membre del jurat d'apel·lació del president de la Federació Espanyola de Rem, **Salvador Garreta Roca**. Durant la seva presidència (1947/1960) al capdavant del rem espanyol, la Federació va experimentar un notable creixement, així com es van endegar diferents federacions regionals i es va rellançar i potenciar l'ús del llac de Banyoles com a marc incomparable per a la pràctica d'aquest esport. A Roma 1960, trobem el destacat remer i onze vegades campió estatal, **Antoni Fontquerni Vives**, que tornaria a Munich 1972. En Fontquerni va ser l'impulsor de la creació del *Colegio Nacional de Entrenadores y Arbitros*, del qual posteriorment en sorgiria el dedicat exclusivament als àrbitres. Va ser el primer president del Col·legi Català.

L'any 1992, al llac de Banyoles, en **Carles Català Gimeno** i en **Jordi Coll Astort** van formar part del jurat internacional. La relació d'en Carles Català amb el rem li ve de lluny, ja que és la quarta generació de la seva família vinculada a aquest esport. Va presidir el Col·legi Català de 2005 a 2015 i és el jutge àrbitre en actiu amb la llicència més antiga de l'Espanya i un dels tres àrbitres catalans que tenen categoria internacional. En Jordi Coll Astort va obtenir com a remer nombrosos pòdiums estatals i una vegada acabada la seva etapa com a esportista, a mitjans dels anys seixanta, va entrar a la Federació Catalana de Rem, presidida per en David Moner i posteriorment va ser vocal de la Federació Espanyola i vicepresident de la catalana. Com a conseqüència de la mort d'en Josep Pérez, l'any 1978 en Jordi Coll va accedir provisionalment a la presidència de la Federació Catalana fins l'any 1981. Durant els anys noranta va ser també jutge internacional i va presidir el Col·legi Català i va ser membre de la Junta Directiva del Reial Club Marítim.

2.15. TENNIS

Des del seu retorn al programa olímpic, la presència d'àrbitres catalans en funcions, de jutges de cadira o de línia ha estat un constant. Quant als jutges de cadira han estat un total de sis: els germans **Jorge de Amilibia** (1988 i 1992) i **Gonzalo Amilibia** (1992), l'**Albert Tintoré** (1992), en **Javier Moreno** (1992, 2000 i 2004) i l'**Enric Molina** (2000, 2004, 2008 i

2012). Quan a Seül 1988 es va produir el tan esperat retorn del tennis al programa olímpic, tres van ser els àrbitres espanyols que van ser designats per la Federació Internacional de Tennis per arbitrar en aquell torneig olímpic. Entre els quals s'hi trobava com a jutge de cadira el català **Jorge de Amilibia**, que es va quedar a les portes d'arbitrar la final de dobles. De fet, l'hagués arbitrat si no hagués arribat el doble espanyol format per en Sergi Casal i l'Emilio Sánchez Vicario que acabarien penjant-se la medalla d'argent després de perdre en cinc sets en una gran final davant dels nord-americans Flag i Seguso.

En aquells temps encara hi havia dos cossos arbitral: el primer amb caràcter totalment amateur sense compensacions econòmiques dirigia les competicions sota l'organització de la FIT, entre els quals hi havia la Copa Davis, i el segon només actuava a les competicions professionals controlades per l'ATP. Fins i tot hi havia algunes diferències de criteri a l'hora d'aplicar el reglament, que es va resoldre amb la professionalització i unificació de l'estament arbitral.

Cal destacar especialment a l'**Enric Molina**, un dels més significats i prestigiosos jutges de cadira del circuit tennístic, tal i com ho demostra el fet d'arribar a ser un del selecte i reduït grup de distingits amb l'anomenada *xapa d'or*, que els qualifica per dirigir les finals dels tornejos més importats. El seu nivell l'ha portat a actuar com a jutge de cadira en quatre Jocs Olímpics consecutius (2000/2004/2008/2012) i ha dirigir dues finals: la individual masculina d'Atenes 2004 i la de dobles masculins a Londres 2012. A Pequín la presència d'en Rafa Nadal a la final el va descartar d'una probable designació. El seu prestigi el va portar a ser nomenat l'any 2012 responsable mundial d'arbitratge de la ITF. Cal esmentar que en els Jocs Olímpics, tot i tenir la categoria arbitral de jutges de cadira, intervenen també com a jutges de línia, com va ser el cas de l'**Alberto Tintoré** (1988), en **Juan Pablo de Amilibia** (2000), en **Nacho Forcadell** i en **Jaume Campistol** (2012), jutge de cadira silver, també ha arbitrat a Rio 2016.

2.16. TENNIS TAULA

Un únic jutge àrbitre català ha actuat en uns Jocs Olímpics. Es tracta d'en **Josep Maria Miró** que a Barcelona 1992 va ser jutge àrbitre adjunt, essent les seves principals funcions les tasques organitzatives i el control d'àrbitres. Quatre anys després a Atlanta 1996 va ser un dels nou àrbitres europeus seleccionats per dirigir partits, fins al punt de ser designat com a l'àrbitre principal de la final femenina entre la gran dominadora d'aquest esport en la dècada dels noranta, la xinesa Den Yaping i la taiwanesa Chen Jin, que es va resoldre a favor de la Den Yaping després de cinc disputats jocs. Una final que no es va voler perdre el president del CIO, Joan Antoni Samaranch, que sentia una especial admiració per Yaping, i que, a més a més de ser molt emocionant i tensa, no va estar exempta d'una curiosa anècdota. En el tercer joc, en Josep Maria Miró va haver d'aturar el partit durant deu minuts arran d'un enrenou a les graderies com a conseqüència de

l'aparició d'una bandera de Taipei (cal recordar que competia sota la bandera olímpica arran del conflicte d'identitat amb la República Popular de Xina).

El mateix Miró va fer un diari del seu dia a dia en aquells Jocs, publicat posteriorment per la revista federativa *Tenis De Mesa*. Res millor com reproduir el que va escriure: *“oigo unos ruidos en la grada, cuando termina el punto, veo que sube la policía, parece que se están pegando, paro el juego, en principio no dejo ir a las jugadoras al banquillo, pero como se alarga les doy permiso”*. Després de fer una consideració tècnica en relació al seu paper i al del jutge àrbitre, continua dient: *“Esperé que terminara el follón originado en las grada, ocasionado por una disputa; cuestión de banderas entre un chino ‘demócrata’ que animaba a su compatriota l'ex maoísta Chen y otro chino de los que hay más, el cual recriminaba al de Taipéi que su bandera no estaba homologada internacionalmente”*.

Després d'uns quants crits reclamant democràcia i llibertat una expeditiva intervenció policial, arrestant els causants de l'incident, va restablir la tranquil·litat. La tensió va motivar també que hagués d'amonestar els respectius entrenadors i va estar a punt de fer-ho també amb les dues jugadores. Finalment, va poder sentir-se satisfet de la feina ben feta en rebre la felicitació unànime dels protagonistes i dels seus companys. Durant dues dècades, en Josep Mª Miró ha estat membre de la comissió de reglament de la ITTF (des de 1993).

2.17. TIR OLÍMPIC

D'acord amb les dades i les fonts consultades, la única presència de jutges i d'àrbitres catalans designats per la ISSF va tenir lloc als Jocs Olímpics de Barcelona, en els quals van intervenir en **Josep Mª Pigrau Sentpere**, com a membre del jurat de carrabina, i en **Jordi Batalla Escoda**, com a membre del jurat de competició. En Josep Maria Pigrau ha estat un destacat tirador de precisió en la modalitat de carrabina, en la qual va ser olímpic en tres ocasions (1968/1976/1984). A la dècada dels noranta va ser membre de la Junta Directiva de la Federació Espanyola de Tir Olímpic, ocupant la vicepresidència encarregada de les modalitats de precisió. En Jordi Batalla va ser tirador i l'any 1969 va entrar a formar part de la Junta Directiva del Tir Esportiu de Barcelona, que posteriorment va arribar a presidir durant vuit anys (1987/1995). Quan l'any 1983 es va constituir la Federació Catalana de Tir va ser-ne el seu primer president i es va mantenir en el càrrec fins l'any 1996 després de ser reelegit dues vegades. L'any 1985 va ser un dels 18 presidents de la Federació que van constituir la Unió de Federacions Esportives de Catalunya (UFEC). Cal destacar també que a Barcelona'92 una cinquantena de jutges i àrbitres de la Federació Catalana de Tir van participar com a auxiliars en les diferents modalitats.

2.18.TIR AMB ARC

No hi ha hagut cap àrbitre català en uns Jocs Olímpics convocat per la Federació Internacional, tot i que en **Francesc Vila**, en **Vicens Monguillot** i la **Sonia Atienza** van col·laborar als Jocs de Barcelona amb el COOB'92 i com a voluntari olímpic en **David Catalan**, arquer del Club Arc Montjuïc i jutge internacional de màxim nivell.

2.19.VELA

Tal i com s'ha esmentat en els JJOO de París 1924, el qualificat dirigent esportiu amb especial vinculació a la nàutica, **Santiago Roure Mundet**, va ser component del jurat d'apel·lació de les proves de vela. Casualment, en aquells Jocs, el regatista del Reial Club Marítim de Barcelona, en Santiago Amat Cansino es va quedar a un pas del pòdium en patir problemes a la segona regata per decidir les medalles d'argent i de bronze. Pocs anys després, l'any 1928, ambdós van coincidir a la Junta Directiva del Marítim: Santiago Roure, com a vicepresident i Santiago Amat, com a comodor. Precisament el mateix any, en Santiago Roure va tornar als Jocs Olímpics d'Amsterdam com a oficial de les proves de vela, compartint tasques amb el basc Luis de Arana, qui va competir a les regates de creuers de 6m amb el seu fill Javier i el seu nebot Álvaro. No va ser fins a set dècades després, quan un altre català va formar part del col·lectiu de jutges i àrbitres de vela per a uns Jocs Olímpics. Es tracta de **Josep Maria Robert i Butí** practicant del patí a vela, pel seu tarannà el van convèncer que fes el curs de jutge i, malgrat no ser una prioritat per a ell, va progressar fins assolir el 1994 el nivell de jutge internacional de la IYRU. Aquell mateix any ja va actuar com a jurat en el campionat del món. A banda d'intervenir en diferents competicions internacionals, la ISAF el va convocar per formar part del Jurat de Regates en els Jocs d'Atlanta 1996. Posteriorment, per qüestions professionals, va deixar d'exercir com a tal però va continuar navegant i participant en competicions de veterans. A Londres 2012 i Rio 2016, en **Manel Lligé**, com a IRO (*International Race Officer*), va formar part de l'equip d'oficials, encarregat de la *Race Management* o Direcció Tècnica de la Competició.

Entre altres tasques, els Oficials de Regata s'encarreguen de definir i validar els camps de regates, donar les sortides i arribades de les proves, decidir el seu ajornament o suspensió en funció de les condicions del vent, així com de qualsevol altre aspecte tècnic de la competició. Juntament amb els Oficials de Regata hi treballen els Jurats i Àrbitres encarregats de jutjar els incidents i aplicar les penalitzacions que sorgeixen entre els competidors en el decurs de la competició (àrbitres), així com les protestes posteriors a l'acabament de les proves i llurs apel·lacions (jutges). En Manel Lligé, vinculat a la vela de ben jove per tradició familiar, és Tècnic en Seguretat Marítima i també ha actuat en totes les proves test prèvies a Londres 2012 i a Rio 2016, on en la seva segona experiència olímpica ha tornat a participar com a Oficial de Regata.

2.20. VOLEIBOL

El voleibol català ha tingut distingits àrbitres internacionals entre els quals cal destacar el llegendari i admirat Diego Leon, però no va ser fins l'entrada del volei-platja en els JJOO d'Atlanta 1996 que per primera vegada una àrbitra adscrita al Col·legi Català de la Federació Catalana de Voleibol va ser seleccionada per acudir a una fita olímpica. Es tracta de la **Mireia Carreño Gomà** amb una destacada trajectòria de tres dècades dedicades a l'arbitratge i amb el rang internacional des de l'any 1997. A Atlanta'96, la Mireia Carreño va dirigir onze partits, set del quals van ser en el torneig masculí, en què juntament amb el britànic Jeff Breahut van anar consolidant-se com una de les millors parelles. Els va correspondre arbitrar el partit més esperat entre Estats Units i Brasil, amb la Mireia com a primera àrbitra, i també una de les dues semifinals i la final entre les dues parelles nord-americanes, on la Mireia va actuar com a segona àrbitra. En el torneig femení també va dirigir quatre partits, el més destacat pel cinquè lloc repetint parella amb Breahut. El seu nivell s'ha fet palès en assolir la condició de delegat arbitral de la Confederació Europea de Voleibol (CEV). Al marge de l'arbitratge, la Mireia Carreño és professora i en el temps lliure li agrada especialment ensenyar als nens i nenes els signes del llenguatge dels sords.

2.21. WATERPOLO

Es tracta d'un cas singular, ja que, exceptuant a Montreal 1976, des de Londres 1948 sempre hi ha hagut un àrbitre català al torneig olímpic de waterpolo. Membre de la primera Junta del Col·legi Nacional d'Àrbitres creat l'any 1943, en **Tomàs Batallé i Fresno** va ser el primer àrbitre català de waterpolo en assistir a uns Jocs Olímpics. A Londres 1948 va iniciar un perllongat cicle que va continuar a Hèlsinki 1952 fins a arribar a les cinc fites olímpiques consecutives (des de 1948 fins 1964). L'any 1956, malgrat el boicot decretat per les autoritats franquistes arran de la sagnant intervenció soviètica a Hongria, 'jugant-se el bigoti', Tomàs Batallé va decidir desplaçar-se a Melbourne, ja que havia estat convocat per la FINA. Tot i les advertències que tornés d'immediat va decidir romandre als Jocs i arbitrar els partits que li havien assignat, entre els quals la fase final del duel entre hongaresos i iugoslaus que va resultar ser decisiu a l'hora de decidir la medalla d'or a favor dels magiars. Quan va tornar les autoritats van voler sancionar-lo a perpetuïtat, però en Joan Antoni Samaranch, aleshores vicepresident del COE i delegat de la Delegación Nacional de Deportes a Catalunya, va intervenir i amb la seva habitual diplomàcia va aconseguir que la sanció quedés en una inhabilitació de tres mesos a complir durant l'estiu. En Batallé encara arbitraria dues fites olímpiques més: Roma 1960 i Tòquio 1964.

Així es va iniciar el brillant camí dels àrbitres de waterpolo catalans. Seguint l'empremta va prendre el relleu en **Mateo Manguillot Espuñes**, present a quatre Tornejos Olímpics (des de 1960 fins 1972) dels quals en els dos primers va coincidir amb en Tomàs Batallé. De

fet, si repassem les dades ens adonarem que durant vuit ocasions han estat dos àrbitres catalans que han compartit el mateixos. D'aquesta manera va ser com en el seus últims Jocs a Mèxic'68 en Manguillot, trajectòria del qual va ser reconeguda per la FINA, va cedir el testimoni a l'**Antoni Bayarri Ayza** (1968). Un altre àrbitre que ha deixat empremta és l'**Eugeni Asencio Aguirre** que, amb cinc presències olímpiques (des de 1972 fins a 1992), va acreditar-se com a un dels millors àrbitres del món dirigint dues finals consecutives: a Los Angeles'84 i a Seül'88. En el seus cinquens i darrers Jocs, a Barcelona'92, l'Asencio va fer el jurament en nom dels jutges i va quedar-se a les portes de dirigir la seva tercera final olímpica, però la gran actuació de l'equip espanyol, arribant a la final davant d'Itàlia, el va descartar.

En aquest formidable ventall dels àrbitres de waterpolo catalans cal esmentar noms tan significatius com ara: **Leonardo Donnici Cirera** (1984), **Luis Cillero Zea** (1988 i 1992), **Joaquín Fernández Escola** (1996), els germans **Àngel** i **Jaume Moliner Molins**, que tant han fet per aquest esport (l'Àngel a Sydney 2000 i en Jaume a Pequín 2008) i, finalment, en **Sergi Borrell Sánchez** en tres ocasions (2004, 2008 i 2012). Aquest ha estat el tercer àrbitre català en dirigir una final olímpica de waterpolo. En els JJOO de Londres 2012, en Borrell va ser designat, conjuntament amb l'hongarès Ghyorgy Juhasz, per dirigir la final olímpica entre Itàlia i Croàcia (6-8); prèviament en el seus primers Jocs a Atenes 2004 ja havia arbitrat el partit per la medalla de bronze entre Rússia i Grècia (6-5). A Rio ha continuat amb la tradició l'olotí **Xavier Buch Juanola**. Internacional des de l'any 2010, en el Campionat Mundial de Kazán 2015, en Buch va dirigir partits a les rondes finals, destacant el partit pel bronze entre Itàlia i Austràlia. La seva tasca arbitral a Rio 2016 va ser reconeguda amb la seva designació per arbitrar la final femenina. Finalment, una dada significativa en el decurs d'aquestes més de sis dècades, els àrbitres catalans de waterpolo han dirigit més d'un centenar de partits dels Jocs Olímpics.

III. APÈNDIX

Aquesta relació contempla tots el jutges, àrbitres i oficials que han figurat en els panells arbitrals de les respectives Federacions Internacionals.

ADELL SALVATELLA, Xavier.
Hoquei (2004/2008)

ALCOVER GARCIA-TORNEL, Jordi.
Hoquei (1984/1988/2000)

AMILIBIA ESTRANY, Jorge de.
Tennis (1988/1992)

AMILIBIA ESTRANY, Gonzalo de.
Tennis (1992)

AMILIBIA ESTRANY, Juan Pablo de.
Tennis (2000)

ARELLANO CHAVES, Albert.
Piragüisme (1992)

ARTAMENDI GARCIA, Elena.
Gimnàstica (1992)

ASENCIO AGUIRRE, Eugeni.
Waterpolo (1972/1980/1984/1988/1992)

AZNAR Eduardo.
Bàsquet (1960)

BADIA TRILLA, Ignasi.
Piragüisme (1992)

BAIDES, Casimiro.
Natació (1928)

BATALLA ESCODA, Jordi.
Tir Olímpic (1992)

BATALLÉ FRESNO, Tomàs.
Waterpolo (1948/1952/1956/1960/1964)

BAYARRI AYZA, Antoni.
Waterpolo (1968)

BELASTEGUI ARTIGAS, Enric.
Piragüisme (2016)

BERNAL FATJÓ, Josep.
Natació Salts (1980)

BILBAO RUIZ, M^o José.
Natació sincronitzada (2012/2016)

BIOSCA TOMAS, Josep.
Piragüisme (1972)

BOCHACA TOHA, Josep.
Ciclisme (1996)

BORRELL SANCHEZ, Sergi.
Waterpolo (2004/2008/2012)

BOTIAS CERVANTES, Antoni.
Lluita (1992/1996)

BRETO LEÓN, Vicens.
Handbol (2004/2008)

BUCH JUANOLA, Xavier.
Waterpolo (2016)

CAMPISTOL, Jaume.
Tennis (2012/2016)

CALZADO DE CASTRO, Juan Ángel.
Hoquei (1976/1980)

CARREÑO GOMÀ, Mireia.
Volei-platja (1992)

CASANOVAS, Joan.
Boxa (1924/1928/1948)

CASILLAS HUSILLOS, Domingo.
Atletisme (1988/1992/1996)

CATALA GIMENO, Carles.
Rem (1992)

CERVELLÓ MAÑA, Llorens.
Piragüisme (1992)

CIERCO PASCUAL, Ramón.
Piragüisme (1992)

CILLERO ZEA, Luis.
Waterpolo (1988/1992)

COLL ASTORT, Jordi.
Rem (1992)

CORBACHO MONJE, Mercedes.
Hoquei (1980/1992)

CORTÉS GARIJO, José Manuel.
Judo (2008/2012/2016)

DAVADILLO ARTIGAS, Carmelo.
Lluita (1928)

DELFA SOTO, Daniel.
Patinatge artístic (2014)

DEO VARELA, Santiago.
Hoquei (1980/1984/1988/1992/2000)

DONNICI CIRERA, Leonardo.
Waterpolo (1984)

DUALDE SANTOS de LAMADRID, Joaquin.
Hoquei (1976)

ESTRUCH PINYOL, Josep M^a.
Atletisme (1992)

ESTRUCH VALERO, Ferran.
Atletisme (1992)

ESTRUCH VALERO, Jordi.
Atletisme (1992/2000-2008-2016)

FERNANDEZ, Santiago.
Bàsquet (1968)

FERNANDEZ ESCOLA, Joaquin.
Waterpolo (1996)

FONTQUERNI VIVES, Antoni.
Rem (1960/1972)

FORCADELL, Ignacio.
Tennis (1992)

FUENTES, Juan Lorenzo.
Beisbol (1992)

GADEA BORRAJA, Albert.
Ciclisme (1992)

GANYET SOLÉ, Francesc.
Piragüisme (1992/2000)

GANYET SOLÉ, Ramon.
Piragüisme (1992/1996/2000)

GARRETA ROCA, Salvador.
Rem (1952)

GOLS CLAPÈS, Joan.
Beisbol (1992/2004)

GOMEZ PALAU, Joan.
Piragüisme (1992)

GOMEZ VIDAL, Antonio.
Piragüisme (1992)

GRAU NAVARRO, Lluís.
Piragüisme (1992/2008)

GRAUPERA MONAR, Hortènsia.
Natació sincronitzada (2000/2004/2008)

HUELIN TRILLO, José Antonio.
Handbol (2004/2008)

JOVER LAMANA, Leandro.
Hoquei (1968)

LANDEIRA, Pilar.
Bàsquet (2000)

LÓPEZ, Daniel.
Tennis (2000)

LLIGÉ PUIG, Manel.
Vela (2012/2016)

MANGUILLOT ESPUÑES, Mateo.
Waterpolo (1960/1964/1968/1972)

MARINÉ GUIRAL, Josep.
Bàsquet /1980)

MARTINEZ RIPOLL, Matilde.
Piragüisme (1992)

MASSANA DIAZ, Miguel Angel.
Hoquei (1992)

MASIP UBIS, Manel.
Hoquei (1928)

MATEU ESCRIG, Manel.
Boxa (1980)

MATEU, Francisco Javier.
Beisbol (1992)

MIRO CASTELLS, Josep M^a.
Tennis Taula (1992/96)

MITJANA LECHUGA, Joan Carles.
Bàsquet (1992)

MOLINA MUR, Enric.
Tennis (2000/2004/2008/2012)

MOLINER MOLINS, Àngel.
Waterpolo (2000)

MOLINER MOLINS, Jaume.
Waterpolo (2008)

MONTAGUT SEBASTIÀ, Guillem.
Atletisme (1992)

MOREA NAVARRA, Vicens.
Piragüisme (1992)

MORENO, Javier.
Tennis (1992/2000/2004)

MORERA PUJALS, Joaquim.
Natació
(1948/1952/1960/1964/1968/1972)

NADAL CERQUEDA, Amadeu.
Piragüisme (1992)

NEGRE VILAVECCIA, Pau.
Hoquei (1960/1964/1968)

ONSES, Damià.
Gimnàstica (1980)

PALOMERO RÓDENAS, Mª Luz.
Gimnàstica rítmica (1992/2008)

PALLARES, Javier.
Beisbol (1992)

PERNAS LÓPEZ, Juli.
Beisbol. (1992/2004)

PICORNELL RICHER, Bernat.
Natació (1948)

PIGRAU SEMPÈRE, Josep M^a.
Tir olímpic (1992)

PIÑOL TOMÁS, Jordi.
Piragüisme (1992)

POU, Conxita.
Beisbol (1992)

PUIG MONTANUY, Joan.
Piragüisme (1992)

ROBERT I BUTÍ, Josep Maria.
Vela (1996)

RODRIGUEZ, Salvador.
Beisbol (1992)

ROIG LIZARRAGA, Jordi.
Atletisme (2012)

ROURE MUNDET, Santiago.
Vela (1924/1928)

SAGNIER VIDAL-RIBAS, Manel.
Hoquei (1928)

SALA PRAT, Carme.
Piragüisme (1992)

SALADIE LAFUENTE, Luis. *Atletisme*
(2004/2008/2012/2016)

SALVADOR, Elisabeth.
Beisbol (1992)

SALVATELLA CAMPS, Jaume.
Hoquei (1968/1972/1976)

SANCHÍS ROSIQUE, Vicens.
Bàsquet (1988)

SANSA FONT, Josep.
Piragüisme (1992)

SANTASUSANA BRIA, Josep M^a.
Atletisme (1992)

SERINYÀ, Roberto.
Natació (1928)

SERVETTO, Marcelo.
Hoquei (2012/2016)

SIMARRO BUSQUETS, Joan.
Lluita (1952)

SOLÉ, Carme.
Piragüisme (1992)

SUÑE CATA, Pere.
Atletisme (1992)

TINTORÉ, Alberto.
Tennis (1988/1992)

UBIA CARNICER, Montserrat.
Gimnàstica (1996/2000/2004/2016)

VAZQUEZ LOPEZ, Francisco.
Hoquei (2016)

VILARRUBLA CORTINA, Vicens.
Piragüisme (1992)

VILARRUBLA CORTINA, Josep M^a.
Piragüisme (1992)

VILARRUBLA CORTINA, Nùria.
Piragüisme (1992/2008/2012)

WÜST AUGENSTEIN, Helena.
Natació sincronitzada (1984)

IV. GALERIA D'IMATGES

^ RUÏNES ACTUALS DEL *BULEUTERI*, EDIFICI DEL SANTUARI D'OLÍMPIA ON ES REUNIEN ELS OFICIALS DELS JOCS DE L'ANTIGUITAT. ALGUNS D'AQUESTS OFICIALS EREN ELS *HELLANODIKAI*, QUE SEGONS PAUSANIAS ARBITRAVEN LES COMPETICIONS ATLÈTIQUES.

JOAN CASANOVAS FOU >
UN DELS INTRODUCTORS
DE LA BOXA A
CATALUNYA I ÀRBITRE
EN TRES JJ00, ENTRE
1924 I 1948.

^ EDUARDO AZNAR I SANTIAGO FERNÁNDEZ, DOS ÀRBITRES OLÍMPICS, JUNTS DURANT UN PARTIT DE LA LLIGA ESPANYOLA ENTRE EL BARÇA I L'AISMALÍBAR.

JAUME SALVATELLA >
ARBITRANT UN PARTIT
D'HOQUEI ENTRE ALEMANYA I
ÍNDIA DURANT EL MUNDIAL
DE 1971 AL RC POLO.

^ FUMIO ASAKI, ÀRBITRE ESPECIALITAT EN PROVES DE SALT
AMB ESQUÍ, FOU EL PRIMER JUTGE QUE VA REALITZAR EL
JURAMENT OLÍMPIC. HO VA FER DURANT L'OBERTURA DELS
JOCS D'HIVERN DE SAPPORO'72.

^ EUGENI ASECNCIO, ÀRBITRE DE WATERPOLO, VA FER EL JURAMENT EN NOM DELS JUTGES DURANT LA CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ DELS JOCS OLÍMPICS DE BARCELONA'92.

^ BONA PART DELS 1130 JUTGES DE BARCELONA'92, ÀRBITRES I AUXILIARIS QUE HI VAN INTERVENIR, PERTANYIEN ALS DIFERENTS COL·LEGIS DE JUTGES I ÀRBITRES DE LES FEDERACIONS CATALANES.

^ JUTGES D'ATLETISME (BARCELONA'92).

^ JUTGES DE TIR AMB ARC (BARCELONA'92).

^ JUTGE DE BOXA (BARCELONA'92).

^ SANTIAGO DEO, ÀRBITRE DE QUATRE FINALS OLÍMPIQUES D'HOQUEI MASCULÍ (1984, 1988, 1992 I 2000). A LA IMATGE, DIRIGINT LA FINAL DE BARCELONA'92.

^ ELS GERMANS VILARRUBLA, TOTS TRES JUTGES EN LA PROVA DE PIRAGÜISME-ESLÀLOM DE 1992, POSEN, EN L'ACTUALITAT, EN EL PARC DEL SEGRE DE LA SEU D'URGELL.

< ATURADA DE LA FINAL DE TENNIS TAULA FEMENÍ D'ATLANTA'96. L'ÀRBITRE DEL PARTIT, JOSEP M^A MIRÓ (DEMPEUS).

TENSI GRAUPERA, AMB LA >
ROBA OFICIAL DE JUTGESSA,
AL CENTRE AQUÀTIC D'ATENES
2004.

^ VICENS BRETO I JOSÉ ANTONIO HUELIN, ÀRBITRES D'UNA DE LES
SEMIFINALS DEL TORNEIG FEMENÍ D'HANDBOL DE PEQUÍN 2008.

^ JOSEP MANUEL CORTÉS, AMB LA ROBA OFICIAL D'ÀRBITRE DE LONDRES 2012, A LA SEU DEL JUDO EXCEL EXHIBITION CENTRE.

^ ACREDITACIÓ D'EN MANEL LLIGÉ, MEMBRE DE L'EQUIP D'OFICIAL DE VELA L'ANY 2012.

^ LA JUTGESSA MONTSERRAT UBIA AMB LA GIMNASTA PAULA RAYA DURANT UNA COMPETICIÓ A ITÀLIA, L'ANY 2015.